

SUKOT... MEZUZA...

“...EVLERE KAPILARINDAN GİRİN...”

Mekke’de, Medine’de ve çevre şehirlerde yaşayan ve önceki kitaplara göre amel eden özellikle Yahudi ve Hristiyan ehlikitap, Resûlullah’a (sav) inen ayetler karşısında sürekli sorgulama halinde olmuşlar ve ellerindeki kitaplar ile benzeşen tüm konularda karşılaştırma yapma ihtiyacı hissetmişlerdir.

DUAMIZ

(Onlar şöyle derler:) Rabbimiz! Bizi yoluna kabul ettikten sonra kalplerimizin kaymasına izin verme. Bize katından iyilikte bulun! Vehhab olan / karşılık beklemeden bol bol veren sensin.¹

Kitabımız Kur’ân’ın bir özelliği de önceki kitapların içerisindeki hakikatleri onaylayıcı olmasıdır.²

Rabbimiz, müminlere bir müjde ve doğru yol gösterici olan son kitabını, kendinden önceki kitapları tasdik eden bir yapıda indirmiştir.³ Kur’ân’ın bu yapısı, başta şehirlerin anası Mekke ve çevresindekiler olmak üzere ellerinde ilâhi bir kitap bulunan tüm insanların, Muhammed aleyhisselamın tebliğine inanıp Allah’a (cc) boyun eğmeleri için bir gösterge niteliğindedir.⁴

Unutmayalım ki Mekke’de, Medine’de ve çevre şehirlerde yaşayan ve önceki kitaplara göre amel eden

1 Al-i İmran 3/8.

2 Bakara 2/41,89,91.

3 Bakara 2/97,101.

4 En’am 6/92.

özellikle Yahudi ve Hristiyan ehlikitap, Resûlullah'a (sav) inen ayetler karşısında sürekli sorgulama halinde olmuşlar ve ellerindeki kitaplar ile benzeşen tüm konularda karşılaştırma yapma ihtiyacı hissetmişlerdir.

Bunun yanında tevhid davetine olumlu karşılık vererek müslim olanlar da çeşitli konularda sorular sorarak ayrıntı öğrenmek istemişlerdir.

Bu nedenle, **"sana soruyorlar"** kalıbı ile başlayan âyetlerde gördüğümüz bilgi talepleri⁵ normal bir ayrıntı öğrenme isteği olabileceği gibi önceki kitaplarda bahsedilen bir konuyu karşılaştırma niyeti taşıyor olabilir de denilebilir.

Bu bağlamda; **"Sana hilâller-i soruyorlar. De ki: "Onlar insanlar ve hac için vakit ölçüleridir. Erdemlilik, evleri arkalarından dolaşmanız değildir. Erdemli olan, yanlışlardan sakınan kişidir. Evlere kapılarından girin. Allah'a karşı yanlış yaptıktan sakının ki umduğunuz kavuşasınız."**⁶ ayetinde, kimlerin Resûlullah'a (sav) soru sorduğunun tespit edilmesi ayetin tümünün, özellikle de **"erdemlilik/birr"** vurgusu ile başlayan **"evleri arkalarından dolaşmakla"** ilgili kısmının anlamlandırılması bakımından önemlidir.

Yaygın meal ve tefsirlerde söz konusu ayetteki soruyu (hilaller/Ay'ın evreleri) Resûlullah'a (sav) soran kişilerin Müslümanlar oldukları rivayet edilmiş, verilen cevabın sonrasında yapılan **"evlere arkalarından dolaşma ve kapılarından girme"** vurgusunun ise mecazen anlaşılması gerektiği belirtilmiştir.

Birçok müfessire göre **"evlere arkalarından dolaş-**

5 Bakara 2/215,217,219,220,222; İsrâ 17/85; Kehf 18/83; Zâriyat 51/12 vb.

6 Bakara 2/189.

İbrânî Takvimi eski bir takvimdir. Nebîmiz Muhammed aleyhisselamın Mekke'den Medine'ye hicretini esas alan Hicri Kameri takvimin başlangıcında (1 Muharrem 622) İbrani Takvimi 4352 senesini göstermekteydi. Diyebiliriz ki Yahudi ehlikitabın takvim ve hilâller konusunda tecrübe sahibi ve bilgili olmamaları az bir ihtimaldi.

mak" ifadesi ile "imanî meselelere ters yönden yaklaşmak, ibadetlerin özünü kaçırarak şekil ve vakitlere uymayı yeterli saymak, anlamsız gösterişçi formlara ehemmiyet vermek, gereksiz sorular yönelterek bazı hususların önemini azaltmak" gibi davranışlar kastedilmiştir. "Evlere kapılarından girmek" ifadesi ise "ibadetlerin özünü kavramak, doğru bir başlangıç yapmak, Allah'a karşı olan sorumluluğu birinci mesele yapmak" gibi davranışları mecazen karşılamaktadır.

Yine birçok müfessire göre bu soruyu (hilâller/Ay'ın evreleri) soran insanların "evlere arkalarından dolaşmalarına" neden olan şey; hac için ihrama girdiklerinde, evlerine kapılarından girmemeleri, arka taraf-

taki duvarı aşarak girmeleri ve çıkarken de gene aynı şekilde çıkmaları ya da ensarın yolculuktan döndüklerinde evlerine kapılarından girmediklerine dair rivayetlerde belirtilen Arap cahiliye âdetleridir.

İşte tam bu noktada bizim yapacağımız çalışma, Resûlullah'a (sav) Ay'ın evrelerini/hilâlleri soran kişilerin Medine'de bulunan ehlikitap Yahudiler olabileceği seçeneği dikkate alındığında nasıl bir sonuca ulaşılabileceğidir. Ayrıca ayetin **"erdemlilik/birr"** vurgusu ile başlayan ikinci kısmı ile nasıl bir bağlantı kurulabileceği sorularına cevap aramaktır.

Bizi bu soruları sormaya sevk eden unsurları şöyle sıralayabiliriz: Bakara suresinin büyük kısmı hicretin ilk iki yıllık döneminde olmak üzere, tamamı hicretten sonra inmiştir ve bu sure İsrailoğullarının işlemiş oldukları cürümlere sık sık atıfta bulunmaktadır. Ayrıca Yahudilerin kullandığı İbrânî takviminde aylar, Ay'ın evreleri / hilaller dikkate alınarak sayılmaktadır ve Yahudilerin özel gün ve bayramları bu takvime göre belirlenmektedir.

İBRÂNİ TAKVİMİ VE AYLAR

İbrâni takvim ayları kamerî aylardır. Ay'ın hareketlerine göre düzenlenmiştir ve her biri 29 veya 30 gün sürer. Her ay, yeni Ay'ın ilk görünüşüyle başlar ve bir sonraki yeni Ay'ın görünüşüne kadar geçen süreyi kapsar.

Yahudilerin dini bayram ve kutsal günleriyle dinlerine ilişkin öteki anma, kutlama ve oruç günleri İbrani Takvimi esasına göre düzenlenmiştir. Bunun dışında Yahudiler, her takvim ayının ilk gününü kimi ayların son gününden başlamak üzere "Ay Başlangıcı" olarak kutlar, bu günlerde sıradan günlerdeki ibadete ek olarak özel dualar yapıp girmekte olan yeni ay için iyi dileklerde bulunurlar.

SUKOT (ÇARDAKLAR BAYRAMI)

Mısır esareti kurtuluşundan sonra çöllerde yaşayan İsrailoğullarını anımsamak için kutlanan Sukot (Çardaklar) Bayramı resmi yılbaşı ayı olan Tışri ayının 15. günü başlar ve 8 gün boyunca sürer. "Tışri" ayı dini yılbaşı olan "Nisan" ayından başlayarak sayıldığında 7. aydır.

Tevrat'ta anlatıldığı ve kitabımız Kur'an'ın **"Allah dedi ki: 'Artık orası onlara kırk yıl yasaktır. Onlar burada şaşkın şaşkın dolaşıp duracaklar. Yoldan çıkmış bu topluluğa üzülme!'"** 7 ayetinde belirttiği gibi İsrailoğulları Mısır'dan ayrıldıktan sonra çöllerde 40 yıl boyunca dolaşırlar. Bu süreç içinde yerleşik düzende olmayan İsrailoğulları, etrafta bulabildikleri kuru çalı ve dallardan yaptıkları kulübe ve çardaklarda yaşarlar.

7 Maide 5/26.

Tevrat, o günlerin anısına bu bayramda Yahudilerin yedi gün boyunca çardaklarda ikamet etmelerini emreder.

*"Yedinci ayın on beşinci günü, topraklarınızın ürünlerini devşirdiğiniz zaman RAB için yedi gün bayram yapacaksınız. Birinci ve sekizinci gün dinlenme günleri olacak. İlk gün meyve ağaçlarının güzel meyvelerini, hurma dallarını, sık yapraklı ağaç dallarını, vadi kavaklarını toplayıp Tanrınız RAB'in önünde yedi gün şenlik yapacaksınız. Bunu her yıl yedi gün RAB'in bayramı olarak kutlayacaksınız. Kuşaklar boyunca sürekli bir yasa olacak bu. Bayramı yedinci ay kutlayacaksınız. **Yedi gün çardaklarda kalacaksınız. Bütün yerli İsraililer çardaklarda yaşayacak.** Öyle ki, gelecek kuşaklar İsrail halkını Mısır'dan çıkardığım zaman çardaklarda barındırdığımı bilsinler. Tanrınız RAB benim."* (Levililer 23:39-43)

Çardak en az üç duvardan meydana gelmelidir. Çardağı, kesilen ağaç dallarından ve tahtalarla inşa etmek gerekir. Damın arasından gün ışığı ve Ay görülebilir, dam çeşitli

meyveler asılarak süslenmelidir. Her Yahudi, bir zeytin büyüklüğündeki ekmek parçasını bayramın ilk gecesi çardakta oturarak yemelidir.

Esas olarak Yahudiler 7 gün boyunca çardakta yemeli, içmeli ve uyumalıdır. Yemekler asla çardak dışında yenmemelidir. Dışarda sadece meyve yenip, su içilebilir.

Şimdi, bu bayramın evlere girip çıkma kurallarıyla ilişkisini kurabilmek için Mezuzanın ne olduğunu öğrenelim.

MEZUZA

Yahudilerin, yaşadıkları hanelerin kapı pervazlarına kılıf içerisinde asmaları gereken bir parşömenleri vardır ve bu parşömene **"Mezuza"** adı verilir.

İbranice bir kelime olan Mezuza **"kapı pervazı"** anlamına gelir. Mezuza, kapı pervazına çakılan, tahta, plastik, metal, cam veya benzeri maddeden yapılmış kılıfa konmuş bir parşömendir. Soldan sağa doğru yuvarlanarak sarılan bu parşömen, Yasa'nın Tekranı 6:4-9 ve 11:13-21 bölümlerindeki metinleri içerir.

*"Dinle, ey İsrail! Tanrımız RAB tek RAB'dir. Tanrınız RAB'bi bütün yüreğinizle, bütün canınızla, bütün gücünüzle seveceksiniz. Bugün size verdiğim bu buyrukları aklınızda tutun. Onları çocuklarınıza belletin. Evinizde otururken, yolda yürürken, yatarken, kalkarken onlardan söz edin. Bir belirti olarak onları ellerinize bağlayın, alın sargısı olarak takın. **Evlerinizin kapı sövelerine (kasalarına)**, kentlerinizin kapılarına yazın."* (Yasa'nın Tekranı 6:4-9)

*"Bu sözlerimi aklınızda ve yüreğinizde tutun. Bir belirti olarak ellerinize bağlayın, alın sargısı olarak takın. Onları çocuklarınıza öğretin. Evinizde otururken, yolda yürürken, yatarken, kalkarken onlardan söz edin. **Evlerinizin kapı sövelerine**, kentlerinizin kapılarına yazın. Öyle ki, RAB'bin atalarınıza vermeye söz verdiği topraklar üzerinde sizin de, çocuklarınızın da ömrü uzun olsun ve yeryüzünün üstünde gökler olduğu sürece orada yaşayasınız."* (Yasa'nın Tekranı 11:18-21)

Parşömenin dış yüzünde kutsal bir anlam taşıyan "Şaday" yani "Her Şeye Kâdir" kelimesi yer alır.

Mezuza takılacak yerin iki kapı girişinin, çatısının ve kapısının olması, devamlı yaşanan bir yer olması, insanın kullanabileceği saygın bir yer olması, girişin en az 10 kanş yüksekliğinde olması mezuza takmak için

gerekli şartlardır. Bu yüzden Mezuza, tuvalet, banyo, kiler, ahır hariç evin tüm kapılarına konur.

Yahudilerde adet; mezuzayı eve her giriş ve çıkışta elle ya da parmak uçlarıyla dokunup öpmektir.

Genellikle Ortaçağ'ın, hatta bazılarına göre bütün dönemlerin en büyük Yahudi filozofu olarak bilinen İbn Meymûn'un, Mişna Tora adlı eserinde şöyle bir bölüm vardır:

"Mezuza" ile ilgili temel kurallara her zaman riayet etmek tüm Yahudilerin uyması gereken kaidelerin başında gelir. Kapı pervazına çakılı olan **Mezuza**, önünden geçen her Yahudi'ye, her seferinde Tanrı'yı, ona olan sevgiyi ve bağlılığı hatırlatır. Böylelikle o kişiyi uyarır ve dünyanın geçici olduğunu göstererek, boş şeye-

re kapılmasını önler. Kişi tek gerçeğin Tanrı'ya inanmak olduğunu anlar ve bu onu kusursuz bir ahlak anlayışına sahip olmaya yöneltir.

Yahudi dini, alnına tefillin (Yahudilerin bayram ve şabat günleri hariç, sol kol ve başlarına taktıkları, içlerinde Tevrat'tan bölümler içeren deriden yapılmış iki küçük kübik kutucuk), bedenine

tsitsit (Yahudi dini tören veya dua kıyafetinin püskülleri) ve kapısına mezuza takan ve bunların içerdiği ahlak anlayışının bilincinde olan kişinin hiçbir zaman yanlış yola sapmayacağını temin eder. Tanrı lütuflarını, ihsanlarını ve yardımlarını kendisine inanan kişilere yöneltir ve onları her tehlikeden korur. Bizi koruyan Tanrı'ya şükredelim.⁸

Anlaşılabacağı üzere evlerin kapılarına "Mezuza" takmak, eve her giriş ve çıkışta elle ya da parmak uçlarıyla dokunup öpmek, hassasiyet ile uyulması gereken bir iman ve ahlak göstergesidir.

8 http://www.sevivon.com/index.php?option=com_content&view=article&id=13:mezuza&catid=79&Itemid=123

MUHAMMED ALEYHİSSELAM VE HİLÂLLER

Kamerî aylar, adından anlaşıldığı gibi başlangıcı ve bitişi Ay'ın hareketlerine göre belirlenen aylardır. Kitabımız Kur'an'ın ayetlerinde ve hadislerde Ramazan orucu, hac, zekât, fıtır sadakası, kurban ve bayram namazları gibi yıl içinde belirli vakitlere bağlanmış olan ibadetlerin, vakit ve sürelerini tespit etmekte kamerî ayların esas alındığı görülür.

Örneğin Ramazan orucu, Ramazan ayında tutulduğundan ve Ramazan ayı da Ay takvimine göre her sene değiştiğinden, oruca başlayabilmek için öncelikle, Ramazan ayının başladığını tespit etmek gerekmektedir. Resûlullah (sav), "Hilali (Ramazan Ayı hilali) görünce oruca başlayınız ve hilali (Şevval Ayı hilali) görünce bayram ediniz. Hava bulutlu olursa içinde bulunduğunuz ayı otuza tamamlayınız."⁹ buyurmuştur.

Diğer bir rivayette ise Resûlullah (sav), "Biz ümmî bir toplumuz; yazı ve hesap bilmeyiz. Şunu biliriz ki ay, ya 29 ya 30 gündür."¹⁰ buyurarak, kamerî aybaşlarının belirlenmesinde hesap yöntemini değil çıplak gözle gözlem yapma yöntemi-ni bildiklerini ve uyguladıklarını işaret etmişlerdir.

MUHAMMED ALEYHİSSELAM ve KİTAP EHLİ YAHUDİLER

Medine döneminde Resulümüz Muhammed aleyhisselam ile ehlikitap Yahudiler arasındaki ilişkilerde genellikle Yahudilerin kıskançlığı ve kelime oyunları yaparak Muhammed'in (sav) elçiliği ile gelen vahyi değersizleştirme gayretleri ön plana çıkar.

"Allah'ın, tercih ettiği bir kuluna iyilik edip ki-

9 Buhârî, Savm, 5,11; Müslim, Sıyâm, 3-4,7-9.

10 Buhârî, Savm, 13; Müslim, Sıyâm, 15; Ebû Dâvûd, Savm, 4.

tap indirmesini kıskanarak Allah'ın indirdiğini görmezlikte direnmekle, kendilerini ne kötü sattılar! Başlarına gazap üstüne gazap geldi. Görmezlikte direnenlerin hak ettikleri, alçaltıcı bir azaptır."¹¹

De ki: "Ey ehlikitap/kitaplarında uzman kişiler! Gerçekliğine bizzat şahit olduğunuz halde neden Allah'ın yolunda bir çarpıklık olmasını isteyerek inanmış kimseleri o yoldan engel-liyorsunuz? Yaptığınız hiçbir şey, Allah'a gizli kalmaz."¹²

Bunun yanı sıra, ellerindeki kitapta olanlarla bir karşılaştırma yapmak, Allah'ın (cc) onlardan aldığı yeni

gelen Nebi'ye inanma ve yardım etme sözüne sadık kalmak isteyen bir kısım ehlikitap, Nebimiz Muhammed aleyhisselama sorular sor-muş, yeni gelen vahyi dinlemek istemişlerdir.

Bunlardan kötü niyetli olanlar sorularının cevabını alınca kıskançlıklarından dolayı hakikati inkâr etmiş:

"Allah katından, yanlarındaki olanı onaylayan bir elçi gelince, kendilerine Kitap verilenlerden bir kısmı Allah'ın Kitabını, sanki hiç bilmiyorlarmış gibi kulak ardı ettiler."¹³

İyi niyetli olanlar ise gereğini yapmış ve iman etmişlerdir:

"Kendilerine verdiğimiz kitaba hakkıyla uyanlar bu kitaba inanırlar. Kaybedenler, bunu görmezlikten gelenlerdir."¹³

HİLÂLLERİ/AY'IN EVRELERİNİ

11 Bakara 2/90.

12 Âl-i İmran 3/99.

13 Bakara 2/121.

SORANLAR

Yukanda da belirttiğimiz gibi İbrâni Takvimi kâmeri ayları esas alır ve Yahudiler dini bayram ve kutsal günleriyle dinlerine ilişkin öteki anma, kutlama ve oruç günlerini bu takvimin gösterdiği tarihe göre tespit ederler.

İbrâni Takvimi eski bir takvimdir. Örneğin Nebîmiz Muhammed aleyhisselamın Mekke'den Medine'ye hicretini esas alan Hicri Kameri takvimin başlangıcında (1 Muharrem 622) İbrani Takvimi 4352 senesini göstermekteydi. Diyebiliriz ki Yahudi ehlikatının takvim ve hilâller konusunda tecrübe sahibi ve bilgili olmamaları az bir ihtimaldi.

Bu nedenle bu soruyu (hilâller/ Ay'ın evreleri) Muhammed aleyhisselama sormalarının nedeni bilgi almak, öğrenmek ya da karşılaştırma yapmak değil kendilerince Nebîmizi sınamak ve güç duruma düşürmekti.

ALLAH (CC) CEVAP VERİYOR

Yahudi ehlikatı, Resûlullah'ı (sav) zor durumda bırakmak için bilgi sahibi olmadığı hilâl hesaplamaları konusunda soru sormuş olmalıydılar.

Bunun üzerine Rabbimiz Bakara Sûresi 189. ayet ile bu zor durumdan Nebîmizi kurtarmış, öncelikle hilâllerin ana fonksiyonunu açıklamıştır. Sonrasında ise Yahudi ehlikatının kötü niyetli yaklaşımlarını yüzlerine vururcasına "erdemlilik" kılıfına soktukları bir uygulamayı hatırlatarak kendi kendilerini kandırmaktan vazgeçmelerini istemiştir.

SAHTE "ERDEMLİLİK" GÖSTERİSİ

Daha önce de belirttiğimiz gibi Tevrat, **Sukot Bay-**

ramı'nda Yahudilerin yedi gün boyunca çardaklarda ikamet etmelerini emreder. Yahudiler 7 gün boyunca çardakta yemeli, içmeli ve uyumalıdır.

Ancak Yahudilerin Resûlullah'a (sav) bu soruyu sordukları zamanlarda bu emre tam anlamıyla, hakkıyla uymadıkları, evlerine girip çıktıkları, evlerine girerken de **"mezua"** asılı kapıları kullanmamak için evlerinin arkalarından dolaştıkları anlaşılmaktadır.

Yahudiler, **Sukot Bayramı** esnasında Allah'ın kendilerini göreceğini düşünerek **"mezua"** asılı kapılardan değil arkalarından dolaşarak evlerine girip çıkıyor, böylece Allah'ın (cc) evlere girmeme emrini hakkı ile

yerine getirmedikleri halde kendilerince oynadıkları bu oyunla iyi bir iş yaptıklarını zannediyor olmalıydılar.

Allah (cc) ise Bakara 189. ayet ile bu yaptıkları düzenbazlığı adeta yüzlerine vurmuş ve Allah'a (cc) karşı yanlış yapmadan tüm ibadet ve vazifelerin hakkıyla neticelendirilmesi sonrası gerçek erdemliliğin elde edilebileceğini bildirmiştir:

"Sana hilâlleri soruyorlar. De ki: "Onlar insanlar ve hac için vakit ölçüleridir. Erdemlilik, evleri arkalarından dolaşmanız değildir. Erdemli olan, yanlışlardan sakınan kişidir.

Evlere kapılardan girin. Allah'a karşı yanlış yapmaktan sakının ki umduğunuza kavuşasınız."¹⁴

Böylece hem art niyetli bir biçimde hilâller ile ilgili sordukları soruyu cevaplamış hem de Resûlullah Muhammed aleyhisselamın kendiliğinden konuşmadığını ve ona gelenin vahiyden başka bir şey olmadığını, Allah'ı (cc) gereği gibi değerlendiremeyen Yahudi ehlikatına hissettirmiştir.

Muhakkak ki en doğrusunu Allah (cc) bilir.

14 Bakara 2/189.